

Den envisa

Fritänkaren

Nr. 238 September 2015

Tjugotredje årgångens nummer 9

Innehåll i detta nummer:

Carl-Göran Ekerwalds Shakespearebok	2
Jesus i Indien	2
Lalla Rookh och Robert Schumann	4
Friedrich von Schillers dramatik	5
Ahasverus minnen, del 146: <i>Le grand Seigneur</i>	6
Några Ben Hecht-filmer	11
Några milstenar, september 2015	12
Kalasresa med förvecklingar, del 8: <i>66 timmar till Darjeeling</i>	13
Tålamodsresan, del 10: <i>Lamayuru</i>	15
Tillbaka till Zanskar, del 1: <i>Hem före mörkret i Simla</i>	17
Musiknotis	18
Feghet, flathet och förmynderi, av <i>Johannes B. Westerberg</i>	18
<i>Inför Bokmässan: Till bokens lov, pris och ära</i>	20

Fritänkaren, som aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månde, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 12 år.

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 19.9.2015

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - Letnany 260

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Carl-Göran Ekerwalds Shakespearebok

Han är väl vår främste essayist idag, och hans blotta namn borgar för maximalt stimulerande läsning, vilka friheter han än tar sig med ämnet.

Hans Shakespeareutläggningar är till 100% berömliga och givande, och bokens främsta förtjänst är hans analyser och beskrivningar av enskilda pjäser. Det var mycket glädjande att se hur han upprättat 'Perikles', diktarens mest underskattade verk och i vissa avseenden hans mest originella, som de flesta traditionella Shakespeareforskare helst kört över och ner i diket. Ingen av hans pjäser är så svår att datera som denna, då den antingen hör hemma i början eller i slutet av produktionen. Andra pjäser som han framhåller som äkta är "Edward III" (en mycket tidig pjäs) och *Two Noble Kinsmen*, troligen den allra sista. På alla sätt är Ekerwalds Shakespearebok maximalt förtjänstfull.

Till förtjänsterna kan dock icke räknas allt vad han förbigår med tystnad, med avsikt eller utan. Earlen av Oxford nämns inte en enda gång, och Francis Bacon nämns bara en gång och det nedsättande. Hela Shakespeareproblematiken hoppas över utan att ett enda frågetecken tas upp, där det största är och förblir: "Hur kunde han tillgodogöra sig ett så överlägset ordrikt och kultiverat språk med så allomfattande ingående kunskaper om allting om han togs ur skolan vid 13 år för att hjälpa farsan slakta kor?" Analfabetismen i hans familj berörs inte. Hans enorma boklärdom framhävs medan det knappt fanns några böcker i Stratford, där de flesta var analfabeter, medan samtidigt de påtagliga försänkningarna i Oxford och Cambridge, där i synnerhet det senare universitetet han måste ha varit hemma i, tas som en självklarhet för Stratfordianen. Det antagna mordet på Marlowe tas för givet utan kommentar, liksom även mycket annat i boken – bland annat tas det som en självklarhet att den unge mannen i sonetterna var Wriothesley och den rivaliserande diktaren Marlowe. Allt detta ligger helt i linje med den konventionella, ytliga, okällkritiska och traditionella Shakespearekulen.

Till de friheter han tar sig med ämnet hör bland annat direkta felsägningar. Henrik VIII hade inte fem hustrur utan sex, "*greasy Joan doth keel the pot*" översätter han med "grisiga Joan tömmer pottan" medan vad diktaren egentligen säger är att "den flottiga Joan putsar grytan", och andra direkta fel förekommer, som dock mera är att hänföra under rubriken *licentia poetica* än som direkta sakfel. Dock kan man inte låta bli att fråga sig vilken av Henrik VIII:s sex hustrur som Ekerwald behagar missunna den amoröse kungen – troligen Anna av Kleve, kanske bara för att hon var den enda av dem som själv behagade skilja sig från honom.

Jesus i Indien

Det går inte att sticka under stol med saken längre. De upprepade och påtagliga bevisen är alltför överväldigande, och de har aldrig kunnat motbevisas, hur man än har försökt.

1888 reste Alexej Notovitj efter det rysk-turkiska kriget över Rawalpindi upp till Kashmir och vidare till Ladakh. Då han där råkade ut för fysiska problem som benbrott och tandvärk måste han tillbringa en konvalescenstid i Ladakhs största kloster Hemis, där munkar berättade för honom om ett buddhistiskt evangelium som där fanns i manuskript. Han blev nyfiken och bad dem läsa upp det för honom och översätta det, varvid han noggrant noterade hela översättningen. När han kom tillbaka till civilisationen publicerade han sin resebeskrivning med det buddhistiska evangeliet inkluderat. Detta berättade bland annat om Jesu 17 studieår i Indien

från tonårsåldern till 29 års ålder bland annat i Benares och även hos zoroastrianerna i Persien. Det finns inga andra källor till vad Jesus skulle ha gjort under dessa 17 okända år.

Naturligtvis väckte boken en viss sensation och översattes till ett antal språk. Den utgavs på ryska och franska 1894 men hann bli översatt till engelska, tyska, spanska, italienska och svenska innan reaktionära krafter började försöka tysta ner den, främst Vatikanen förstås, och bringa den i vanrykte. Andra resenärer reste upp till Ladakh för att forska i saken, men munkarna ville inte blotta denna handskrift för vem som helst, och naturligtvis hävdade dessa resenärer, som aldrig fått se den, att den inte existerade utan var ett falsarium uppfunnet av Notovitj själv, som hävdade att hans fantasi inte var förmögen till att uppfinna sådant.

Dess värre hamnade även andra resenärer i Ladakh av mera öppet sinne och mera seriös disposition, som inte bara var ute i mytavräntningsärenden, som kunde vidimera att detta buddhistiska evangelium fanns och inte bara i Ladakh. Den första av dessa var en indier, *Swami Abhadananda* från Calcutta, född 1866 som Kaliprand Chandra, som var en orientalisk skolastiker som studerat även i London och USA. Han reste enkannerligen till Ladakh för att kunna avslöja Notovitjs bluff en gång för alla och kom till Ladakh 1922 och kunde där inte annat än verifiera att Notovitjs redogörelse dess värre inte var ett falsarium.

Näste resenär som ställdes inför samma ovedersäglighet var den berömde arkeologen, diktaren och konstnären *Nikolaj Roerich*, som ledde en expedition omkring i de mest bergiga och otillgängliga delarna av Centralasien 1924-28 omfattande även Ladakh. Han var född i Petersburg 1874, hans hustru Helena Roerich var en av förgrundsgestalterna inom teosofin och nära släkt både med kompositören Modest Mussorgskij och generalen Kutuzov, Napoleons besegrare, han försökte samarbeta med bolsjevikerna efter 1917 men såg sig inte ha något annat val än att gå i exil liksom de flesta av alla de andra ryska intellektualisterna, och hans expedition finansierades och organiserades från Amerika. Även han bekräftade att det faktiskt fanns inte bara ett buddhistiskt evangelium utan ett flertal källskrifter som bekräftade samma sak. Hans ord väger tungt, han var en över hela världen högt respekterad arkeologisk vetenskapsman, hela hans familj var av samma vetenskapliga sort, hans son Georg behärskade alla tibetanska dialekter och var honom till stor hjälp i arbetet, som ingen senare kunde vederlägga.

Listan över senare uppföljare är lång och tenderar att tätna med åren. Madame Caspari kom till Ladakh 1939, en annan professor från Schweiz, snubblade över Hemisevangeliet liksom Notovitj av en ren händelse; doktor Robert S. Rawicz, professor i antropologi, kom till Ladakh 1975 och fick för första gången höra talas om detta evangelium, Edward F. Noack vid Royal Geographical Society i London är en annan som vittnat om dess förekomst, och inte minst Holger Kersten har i sin bok *"Jesus Lived in India"* 1994 utvecklat ämnet till nya omfångsrika vidder med synnerligen tänkvärda nya teorier och spekulationer. Vi belyste dessa och Jesu verksamhet i Kashmir under vår resa dit 1999, i vilken reseskildring alla dessa upptäckter och forskningsresultat finns presenterade.

Hela detta material från Notovitj till Edward S. Noack finns exponerat i Elizabeth Clare Prophet's utmärkta bok *"The Lost Years of Jesus"* 1984 som översatts till otaliga språk. Hon bara presenterar materialet, hela Notovitjs reseskildring är inkluderad med det buddhistiska evangeliets alla 17 kapitel liksom material av alla de andra, och hon överlåter åt läsaren att själv ta ställning. De flesta tycks dock vara överens om att detta kan man inte bara sopa under mattan.

Den tydligaste fingervisningen av alla är dock de påtagliga parallellerna mellan buddhism och kristendom. Det finns så mycket buddhism i vad Jesus predikar att han med största sannolikhet måste ha studerat och lärt sig av buddhismen, vilket han bara kan ha gjort i Indien. Det 1945 i Egypten återfunna gnostiska Thomasevangeliet och det buddhistisk-tibetanska evangeliet är även

så pass lika varandra framför allt i sin påfallande feminism, fastän de författats i olika världsdelar, att de måste båda anses vara tillförlitliga som direkta kopior av original och urkunder.

Lalla Rookh och Robert Schumann

Thomas Moore's episka diktverk "*Lalla Rookh*" väckte hänförelse över hela världen då det kom ut 1817. Den irländske skalden var en god och nära vän till Lord Byron, och dikten är som en direkt utveckling av alla Byrons bästa och mest romantiska sidor. Hela handlingen äger rum i Kashmir, fastän diktaren aldrig var där, vilket han kompenserade genom rigorös påläsning, den är som en mindre och mera idyllisk version av "Tusen och en natt" – prinsessan Lalla Rookh, yngsta dotter till den siste mogulens Aurangzeb, skall resa bort för att bli gift med kungen av Bokhara, resan går genom Kashmir, och under resans gång underhåller sig prinsessan med en trubadur, som drar den ena förförande sagoskildringen efter den andra, varunder hon blir mer och mer farligt förälskad i denne, vilket förlämnar diktverket en oavslutad spänning som oavbrutet stegas. Det kan ju bara sluta på ett sätt, och då måste man oroligt fråga sig vad kungens förtroendeman med uppdraget att eskortera henne till bröllopet skall tänka om saken – men liksom i Walter Scotts fantastiska och oöverträffbara *The Lady of the Lake* lyckas diktaren med det omöjliga att ta läsaren med fullständig överraskning.

Den stora lysande pärlan och medelpunkten i diktverket finns i mitten och är en dikt för sig som bär titeln "*Paradiset och Perin*". Om "*Lalla Rookh*" glömts bort med åren trots sin omåttliga popularitet när det begav sig, och detta är en synd och skam som de båda världskrigens epok bär skulden till, som sopade bort det mesta som ännu var vackert i världen, så är det dock en oursäktlig försummelse att även låta "*Paradiset och Perin*" försvinna i glömska. Denna unika, finkänsliga och filigrant utsökt vävda dikt av högsta spirituella kaliber är kanske det vackraste som någon irländare någonsin skrivit, men åtminstone på sin tid föll den i bästa tänkbara jord.

Robert Schumann tog sig nämligen an den och gjorde av den sitt enda oratorium, och knappast någons musik hade lämpat sig bättre till utformningen, utmejslingen och illustrerandet av denna delikata dikts outtömliga stämningsrikedom och finkänslighet.

I all korthet är handlingen den, att en Peri, en luftens sköna väsen som lever av behagliga dofter, men som tyvärr utdrivits från paradiset, vilket är en källa till kronisk sorg för dessa subtila väsen, dröjer kvar efter fördrivningen vid porten till de saligas boning och sörjer sitt släktes fall. Den ängel som vaktar vid ingången ömkar sig över henne och lovar att hon åter skall få tillträde till paradiset om hon lyckas hembära den gåva som är himlen allra kärast.

Detta entusiasmerar perin, som omedelbart ger sig ut för att söka reda på vad detta kan vara för något, och finner till att börja med den sista droppen av en döende hjältes blod som dött för friheten. Detta är dock inte tillräckligt för himmelrikets krav. Hon söker då vidare och tar till vara den sista sucken från en flicka som offrat livet för sin älskade, men även denna gåva är otillräcklig. Slutligen hembringar hon ångerns tår som utgjutits av en botfärdig syndare. Detta är vad himlen väntat på och alltid väntar på, och Paradisets portar är inte längre tillslutna för den strävande Perin.

I tre delar beskriver oratoriet dessa tre faser av perins sökande i lyrisk känslighet alltigenom och med några av kompositörens mest häpnadsväckande körer. Det är alltså ett fullödigt oratorium för full orkester, kör och solister på ungefär två timmar, – och vi har skrivit om detta oratorium tidigare. Där nämnde vi bland annat, att –

"Paradiset och Perin" är en ytterst sällsam mytologisk fantasi, då det bland huvudpersonerna inte förekommer en enda varelse av kött och blod, utan alla är bara änglar och andar – i den mån människor förekommer är de bara medel i andarnas händer.

Schumann själv översatte och bearbetade dikten för sitt tyska oratorium, som framfördes första gången 1843 som hans opus 50. Luftandarna och änglakörerna dominerar hela verket med en ytterst subtil spirituellt charm, som man svårligen finner maken till hos Schumann annars. Detta är den romantiska epokens hjärtperiod, när det förekom mycket andar överallt, som i Albert Lortzings opera *Undine* om vattenanden, som sedan går igen i Dvoraks opera *Rusalka* – också H.C.Andersens saga "Den lilla sjöjungfrun" handlar mycket om luftandar.

Ett av oratoriets mest oförglömliga moment är, när Perin beger sig ner till Egypten och manar upp Nilens genier ur böljorna för att välkomna henne i ett oemotståndligt charmfullt *sotto voce*-körparti av oändligt spirituellt välbehag. Den Schumann man möter i detta verk är inte av denna världen utan av en långt bättre av bara sköna andar och paradisk lycka med en vinnande charm som aldrig kan upphöra att förtrolla."

Här bör man även komma ihåg att Robert Schumann var själv en framstående skribent, han ledde ju världens mest ansedda och dominerande musiktidskrift, men i sin noggranna översättning av Thomas Moores verser möter man honom även som diktare av finkänsligaste slag. Efter Schubert var han ju romanskonstens främsta kompositör och kunde därefter endast efterföljas av Brahms som något av en jämlike; och i detta unika oratorium av finaste poesi och kanske den romantiska musikens utsöktaste finkänslighet (vid sidan av Chopins pianopoesi) möter vi Robert Schumanns innersta och känsligaste själ med alla musikhistoriens mest kostbara slag av förmögenheter.

Friedrich von Schillers dramatik

Det är Goethe som inleder den tyska *Sturm und Drang*-epoken främst genom sitt drama *Götz von Berlichingen*, som väcker stora förväntningar som inför en ny Shakespeare, men på något sätt kommer denna dramatiska rivstart av sig, då Goethe lägger hela Europa för sina fötter genom den överdrivet sentimentala självmordsromanen "Den unge Werthers lidanden", som dess värre kastar *Sturm und Drang*-eran in på ett sidospår av drypande sentimentalitet, som den sedan aldrig mera riktigt kan ta sig ur. Goethe skriver visserligen ett antal dramer med åren, men den stora förväntade dramatiken vill aldrig riktigt infinna sig, då Goethe blir vetenskapsman och tar anställning vid ett hertigligt hov i Weimar och blir *Geheimeråd* för resten av sitt liv. Endast *Faust* och då framför allt dess första version, den så kallade *Ur-Faust*, förblir Goethes bestående dramatiska avtryck i världslitteraturen.

I stället infinner sig den tio år yngre Friedrich von Schiller som en räddande ängel. I hans första betydande dramatiska verk *Die Räuber* ('Rövarna') finns all den fullödiga dramatiska kraft och intensitet som Goethe aldrig riktigt nådde fram till, även om intrigen stundtals är ganska absurd, men man spårar tydligt intryck av den rätta Shakespeareska blodade tanden.

Och lyckligtvis kommer det uppföljare, som den ena efter den andra överträffar den lysande inledningen. Visserligen har även Schiller gjort sig skyldig till mera tveksamma verk, såsom *Jungfrun av Orleans* och *Maria Stuart*, som framför allt lider av grova historiska oegentligheter; men med mästerverket *Don Carlos* gör han epok, och inseglet på hans produktion, det avslutande frihetsdramat *Wilhelm Tell*, beseglar hans rykte som den främste dramatikern på det tyska språket, som väl sedan aldrig ifrågasatts.

Emellertid är hans mest genomarbetade verk något helt annat, nämligen den intressanta och historiskt fullt riktiga *Wallenstein*-trilogin, vars tre pjäser heter *Wallensteins läger*, *De båda Piccolomini* och *Wallensteins död*. Den första är bara soldatsnack, Wallenstein själv förekommer inte i den utom som omtalad, den andra handlar om hans båda generaler, far och son Piccolomini, medan den tredje kröner trilogin i en nästan majestätisk uppläggnings och imponerande komposition. Man kommer Wallenstein nära inpå livet i hans ständigt mera vacklande hållning gentemot det oändliga trettioåriga kriget, det första riktiga världskriget, samtidigt som denna pjäs framstår som Schillers mest realistiska och psykologiskt genomtänkta och övertygande och därför kanske hans intressantaste. Den är avsiktligt komponerad som pendang till de gamla grekiska trilogierna, där Aiskhylos *Orestis* är det främsta föregångsexemplet som mönster och mall.

Goethe och Schiller stod varandra mycket nära, och deras vänskap är den bestående höjdpunkten i tysk litteratur, då de så förträffligt kompletterar varandra. Schiller förverkligar Goethes lovande dramatiska löften och förblir den nästan självförbrännande frihetsidealisten med ett pathos som aldrig avmattas utan endast intensifieras, medan Goethe blir den trygga nestorn som lugnt kan ägna sig åt att ständigt förfina sin mera personliga diktning och samtidigt göra vetenskapliga insatser. Schiller dog vid bara 46 år (som Schumann), men hans både diktning och dramatik är mera innerlig och levande än Goethes, som efter den sentimentala överansträngningen med Werthers lidanden egentligen drog sig tillbaka för att slicka sina hjärtessår och i fortsättningen akta sig för dylika självförtärande äventyr för att dock desto mera kunna njuta av andras utsvävningar i den riktningen, främst Schiller, Walter Scott, och Lord Byron.

Abasverus minnen, del 146: Le grand Seigneur

Jag råkade befinna mig i Marseille någon gång i mitten på 30-talet en varm och vacker fullödlig vårdag, när jag tog en spatsertur i hamnen och plötsligt råkade få syn på en iögonfallande personlighet som jag genast kände igen, fastän vi inte setts på nästan 20 år. Den eleganta överlägsna självsäkerheten, den gängliga men spänstiga figuren, hans omisskännligt perfekta och smidiga sätt att röra sig – det kunde inte vara någon annan, och han hade knappast åldrats på 20 år. Jag började spontant röra mig i riktning mot honom.

Knappt hade jag börjat besinna mig genom eftertankens kranka blekhet och jag påminde mig hans ganska avfärdande sätt senast vi hade råkats, när hans observanta blick uppfattade mig och han spontant utbrast: ”Herre Gud! Det är ju Ni!”

Franskan föll honom naturligt, och jag svarade genast: ”Jag hoppas ni ursäktar mitt senaste klumpiga intrång.”

Han grep hjärtligt min hand och utbrast genom samma spontanitet: ”Ni anar inte hur gott det gjorde mig. Jag har ofta tänkt på det efteråt. Ni är en av de få om inte den verkligt enda efter ungdomen som fått uppleva mig verkligt ond.”

Han visade mig till en bistro vid kajen med en gest att vi borde prata, och jag följde villigt med.

Han var precis återkommen från en längre resa omkring i Asien med koncentration på Indiens högländer, Nepal, Sikkim och Burma och var full av beundran inför hur engelsmännen skötte Indien. Han ansåg att den brittiska demokratin var den högst utvecklade i världen och kunde inte nog lovprisa den effektivitet, rationalism och organisationsförmåga varmed

engelsmännen skötte sitt imperium i högsta grad av föredömlighet. Det var ordning och reda i hela Indien, och han hade funnit samma goda förvaltning i Burma och Ceylon. Han beklagade att han försummat sin odling av närkontakt med den engelsktalande delen av världen, hans engelska var lika bristfällig som hans tyska, medan han excellerade i franska, som han talade bättre än sitt modersmål. Ryska ville han inte tala längre, han ville inte ens tala om Ryssland, som han endast kunde tänka på med ansiktet lagt i bekymrade rynkor och ett innerligt djupt beklagande. Halva sitt liv hade han ändå levt i Ryssland, det var det land han hade tjänat med livet som insats ända fram till 1917, och hela den delen av sitt liv kunde han nu bara betrakta som förspild och Ryssland som tragiskt och hopplöst förlorat.

Han hade dock rest en hel del sedan den tiden och noggrant hållit sig underrättad om allt som försiggick i den historiska politiken. Särskilt väl informerad var han om Amerikas, Frankrikes, Storbritanniens och Tysklands göranden och låtanden. Ryssland oroade han sig inte för, det var fallet och skulle aldrig resa sig mera så länge bolsjevikerna höll makten och regerade med våld, men han var mycket oroad över utvecklingen i Tyskland. Han hade aldrig varit någon tyskvän och skulle aldrig bli det, därför hade han blivit utmanövrerad från allt reellt inflytande i sitt hemland, men varje diktatur fyllde honom med fasa, i synnerhet om den var uttalat aggressiv och förblindad av hybris, som han ansåg nationalsocialisterna vara.

”Det är ofattbart att någon kunnat ta herr Hitler på allvar, denna fanatiskt fåfänga pajas och karikatyr av en politisk agitator när han är som värst, värre än någon socialist och kommunist, och det vill inte säga lite det. Jag har läst rapporter om olympiaden i Berlin förra året, en välregisserad och välprogrammerad total förnedring av allt vad sport heter då den prostituerades till ett medel för politisk propaganda. Tro mig, min vän, en sådan utveckling kan bara leda till ett nytt världskrig. Män som Churchill i England och Roosevelt i Amerika kommer aldrig att tolerera denna kräftsvulst på världen i längden, och den där hysteriske pjasdiktatorbluffen, som bara lever på att genom att hetsa sitt folk till vetlös aggressivitet förföra dem, kommer att sluta illa, mycket illa, om han inte rentav drar hela Tyskland med sig i fallet. Det stora världskriget borde aldrig ha fått äga rum, det sade Kaiser Wilhelm till sina generaler när det var för sent att vända tillbaka i ett försök att ge dem skulden när det *de facto* var han som startade det, och det värsta med världskriget kan vara det att dess resultat, genom nationalsocialismen i Tyskland och bolsjevikismen i Ryssland, med nödvändighet måste leda till ett världskrig till, som blir mycket värre än det första, i synnerhet för Tyskland och Ryssland.

Men Hitler är inte helt skyldig till världens fortsatta fatala urspårning. Liksom amerikanska och internationella bankirer finansierade och understödde den ryska revolutionen har de även finansierat Hitler och hans diktatur. De trodde de kunde göra pengar på tsardömet fall och Tysklands omvandling till diktatur. Ingen har någonsin tjänat pengar på diktaturer i längden, och i världsekonomin räknas inga kortsiktiga vinster, som vanligen tar slut med förskräckelse, utan bara kontinuitet och överlevnad. Segrare i krig hävdar alltid att de vunnit på det medan detta alltid är ett bedrägeri och en bluff för att dölja det faktiska nederlaget genom ruinerande utgifter med världskriser till följd som drabbar alla oskyldiga. De anonyma bankirerna kommer alltid undan, de tror att de regerar och behärskar världen, medan de vanligen slutar i fullkomlig ensamhet och isolering utan vänner och hatade av alla som vet något om dem.”

”En av Stalins käpphästar är just kapitalismens självdestruktivitet. Därför vill han göra världsrevolution.”

”Inte nu längre. Den kommunistiska världsrevolutionen dog medan Lenin ännu levde och har ersatts av en ny rysk imperialism som är värre än någon annan, då den inte vill kolonisera, organisera och konstruera utan bara förslava. Den enda sak Hitler har rätt i är sitt motstånd och

sin rättmätiga fruktan för den ryska kommunismen, men han kan aldrig klara Ryssland ensam. Hans enda hopp är att få England och Frankrike med sig. Risken är att han tar det för givet att de skall hålla honom om ryggen mot kommunismen, men de är för demokratiska för att kunna göra det. Hitlers största svaghet är hans egen diktatur. Demokratiskt hade han kunnat få världen med sig och till och med utveckla Tyskland till dess ledarnation men aldrig som diktatur.”

”Är inte Churchill i England något passé? Fungerar han ännu politiskt? Han gjorde ju så katastrofalt bort sig i världskriget.”

”Det var inte hans fel. Planeringen var perfekt, men det var som en bakladdning. Om ett gevär bakfyrar eller en pistol exploderar i ansiktet på dig är det inte ditt fel, men du får skulden och bestraffas genast åtminstone praktiskt. Politiken är sådan. Det är en arena för narrspel, fuskspel, falskspel och allt spel utom rent spel, det är som bluff-stopp, och den vinner som ljuger bäst och genomskådar de andras lögnar först. Som demokratisk militär vägrade jag spela annat än rent och öppet. Därför fick jag ingen plats i politiken. Även Churchill är militär men kan det stora fuskspelet utantill och behärskar det när han vill. Tro mig, han lämnar aldrig politiken. Han är som ett vakande lejon som håller sig osynlig i buskarna medan de andra politikerna gör bort sig, det är egentligen det enda politiker verkligen kan och duger till och vanligen gör, med några undantag, som Gladstone till exempel, men Churchill är uppriktig och kan även spela rent och vill gärna göra det, och han har förmågan att genomskåda vilken politiker som helst, medan ingen kan genomskåda honom – det behövs inte, då han är så uppriktig och rättfram. Alla tror sig se hans öppna kort och tar deras självklara valörer för vad de är men ser inte deras kombinationer, varför alla underskattar honom. Dessutom är han en ohejdbar pratmakare, vilket är allt som behövs för att göra en politiker. Han kan aldrig sluta prata och kan därför aldrig sluta som politiker. Jag föredrog alltid maximal fåordighet. Därför blev jag aldrig politiker. Roosevelt har dömt ut honom som passé och föraktar honom för att han hjälper sig till ständigt mer utmanande uppriktighet genom whisky, men Roosevelt har aldrig förstått europeisk politik och kommer aldrig att göra det. Han är helt enkelt inte tillräckligt intresserad, och därför låter han sig charmas och duperas av Hitler och Stalin och låter sina bankirer understödja dessa medan han tror sig kunna avfärda Churchill.”

”Har inte Churchill ganska mycket gemensamt med er, så som han ständigt utmanövrerats?”

”Jag utmanövrerades inte. Jag förlorade mitt lands viktigaste presidentval, därför att jag tjänat Ryssland och talade andra språk bättre än mina landsmäns.”

”Blev rätt president vald?”

”En svår fråga. Jag kan inte besvara den. Det får eftervärlden göra. Efter honom har vi haft ett antal andra presidenter, alla har varit goda vänner till mig utom den första, men alla har varit förträffliga presidenter inklusive den första. Han var huvudarkitekten bakom vårt lands regeringsform, och även om vår ledande monarkist Paasikivi menade att den åsidosatte demokratin tror jag att hans regeringsform har gjort det omöjligt för en dålig eller falsk president att kunna bli vald. Vi är så demokratiska, att vi var bland de första i världen med att ge kvinnorna rösträtt mer än tio år före Storbritannien.”

”Men vad hade president Ståhlberg emot er?”

”Han var rädd för mig. Så enkelt var det. Han såg i mig helt onödigt en säkerhetsrisk för demokratin. Han hade rätt. Jag hade kunnat bli Finlands militärdiktator om jag velat, och jag hade till och med haft tillräckligt stöd för det, men ingenting aktade jag mig för mera. Han var jurist och fullkomlig som sådan och ansåg sig aldrig kunna vidimera något som kunde riskera lagens formalitet. Jag var utböling och av de flesta betraktad som mera svensk och rysk än finsk.

Dessutom var jag född något så odemokratiskt som en aristokrat. Desto hårdare höll jag fast vid de demokratiska principerna. Men det var inte därför jag förlorade Finlands första presidentval. Han var finsk, jag var svensk. Finnarna var 90%, svenskarna 10. Ändå fick jag nästan 40% och mer än 25% av de partipolitiskt bundna elektorerna. Om det är något en fältherre måste lära sig från början om han vill envisas med att förbli fältherre, så är det att vara en god förlorare. Jag hade aldrig problem med den saken, och de som hade det gick under, som Hitler kommer att göra. Han kommer aldrig att medge ett nederlag hur mycket han än förlorar, och därför är han dödfödd som korpral och diktator. Han är tyvärr misslyckad från början och kan i bästa fall göra karriär som världspolitikens största fjant genom tiderna, ett ämne som till exempel en sådan som Chaplin skulle kunna göra mycket av, men jag beklagar det Tyskland som aldrig kommer att inse det och som därför måste falla offer för en låg vulgär och avskyvärd agitation enbart avsedd att för fåfångans skull förföra massorna.

Får jag ha nöjet att bjuda er på en liten absinth?”

Det tackade jag inte nej till, den ordnades omgående, och efter att ha läppjat på den frågade jag:

”Varför blev egentligen president Ståhlberg kidnappad?”

”Han blev inte kidnappad. Det hette så ute i Europa, vilket störde Finlands anseende i många kretsar, men i Finland säger vi att han blev skjutsad. Han blev körd i bil till ryska gränsen i ett slags sista desperat demonstration av Lapporörelsen, när de såg att alla deras vägar till politiskt inflytande var stängda.”

”Var det en fascistisk rörelse?”

”Inte alls. Den var närmast som ett bondeuppror. De menade att regeringen var för flat och förhöll sig passiv och undfallande mot kommunisterna och deras förnyade infiltration och försök till stämplingar och förräderier mot vårt land underblåsta av Stalin naturligtvis, och så länge det fanns hopp om att rörelsen skulle förbli demokratisk hade den framgång med sig. Jag såg den faktiskt som en sund reaktion mot den politiska sjukdom som kunde tro kommunismen om något gott fastän de försökt tillintetgöra Finland från början, den sjukdom som dess värre fullständigt tycks ha lamslagit Sverige med kronisk utrikespolitisk inkompetens, där symptomet är undfallenhet mot skurkar, omdömeslös tolerans i gränslös naivitet och en farlig sympati med diktatorer, främst antingen Hitler eller Stalin. Det socialdemokratiska partiet lär vara helt förförda av Hitler och Goebbels, medan sunda neutrala oppositionella som dirigenten Wilhelm Furtwängler lär ha svårighet med att skura händerna rena efter att ha nödgats skaka hand med Goebbels. Egentligen sympatiserade alla utom socialisterna med rörelsen, främst jag och Svinhufvud, men vi tog aldrig aktiv del i den, då den snart visade antidemokratiska tendenser. De gick helt enkelt till överdrift av frustration över att inte kunna vinna politiskt inflytande i sin strävan efter att för alltid oskadliggöra kommunisterna i vårt land, de ville ha partiet förbjudet, men det går inte att förbjuda något parti i en demokrati. Om man gör det byter det bara namn.

Stackars Ståhlberg. De betraktade honom som symbolen för de naiva politiska eftergifterna åt kommunisterna och radikalerna, han var något av en finsk Kerenskij, han var totalt fyrkantigt korrekt och kunde aldrig sträcka sig bortom lagens bokstavs gränser och var därmed något av en självbegränsningarnas man, varför han förlorade valet 1925 och aldrig blev återvald. Valet 1919 hade han aldrig vunnit om han inte sålt sin själ åt socialisterna genom politiska eftergifter, och det blev väl med tiden hans politiska nemesis. Avsikten med skjutsningen av honom var egentligen bara att skrämja upp honom ordentligt och väcka upp Finland ur dess letargiska slentrian, och de lyckades åtminstone med det första. Ståhlberg blev ordentligt uppskrämd inför hotet att bli avslängd på andra sidan ryska gränsen och såg inte farsen i det hela. Han blev kanske

chockerad för livet av denna kupp som var motsatsen till allt vad han hade levat för. Det var två militärer från inbördeskriget som låg bakom påhittet, de var ordentligt berusade båda två, så det var egentligen bara att betrakta som ett drastiskt skälmstycke. Hade Churchill råkat ut för något liknande hade han gycklat bort det som ett *practical joke*, men det kunde aldrig Ståhlberg. Det var Lapporörelsens sista skrik, den var färdig efter det, och Svinhufvud valdes till president, som genast infriade alla Lapporörelsens mest angelägna krav och önskningar.”

”Och han gjorde er till fältmarskalk.”

Fältmarskalken tyckte inte om att bli avbildad, och i de få porträtt och foton av honom som han gillade ses han i allmänhet med korslagda armar.

”Inte i fredstid, bara om det skulle bli krig. Vi förstod varandra och kunde hantera landet väl tillsammans. Han hade ju suttit en tid i Sibirien och lärt sig en del av livets mera mänskliga sidor i motsats till Ståhlberg, som var den fulländade byråkraten, men Svinhufvud kunde gå för långt

ibland i sin antiformalism. Exempelvis under ett statsbesök i Stockholm daskade han kronprinsessan Louise Mountbatten i stjärten. Hon var ju iögonfallande stilig och en grann och trevlig kvinna, så man kan förstå att hon utgjorde en oemotståndlig frestelse i synnerhet för en sådan som Svinhufvud. Hon blev dock stel som en pinne och hade måhända lika svårt att återhämta sig som Ståhlberg efter den uppskakande chocken.

Men nu kommer mina damer. Jag är ledsen att vi måste avbryta. Jag skall eskortera dem och de skall eskortera mig till Paris, där jag har ett annat viktigt dambesök att göra, varifrån jag måste fortsätta till London. Vi får fortsätta en annan gång.”

Och han reste sig ledigt och vandrade raskt iväg, varvid jag märkte att han haltade en den minsta aning. Först långt senare fick jag veta att hans ena ben var 2 centimeter kortare än det andra. Han dolde det väl liksom sin ålder, som knappast märktes, fastän han inom någon månad skulle fylla 70 år.

Några Ben Hecht-filmer

Ben Hecht (1894-1964) var väl den mest briljanta av alla Hollywoods lysande filmmanusförfattare, och han hade sin hand med i ett otal filmer, vilka insatser förblivit okända, då han ofta medverkade utan att figurera med sitt namn. Troligen är mer än hälften av Hollywoods mest lyckade filmer från 1930-65 smittade och märkta av hans penna, vars främsta karakteristik är den briljanta dialogen i förening med en bländande effektiv story.

Vi ska här bara ta upp några av hans filmer. Det första ässet i leken var *The Front Page* från 1931 i samarbete med Charles McArthur, en film som vi recenserat tidigare och som sedermera filmatiserats flera gånger utom att den var en av Amerikas bästa teaterpjäser – hela handlingen tilldrar sig på en tidningsredaktion.

Som ett praktexempel på hans konst bör dock *Lydia* framhållas från 1941, regisserad av Julien Duvivier och producerad av Alexander Korda. Den handlar om en gammal dam som uppvaktas av fyra lika ålderstigna före detta kavaljerer. Man vet ingenting om damen från början, men genom återblickar berättas de fyra kavaljerernas erfarenheter av henne – all fyra friade till henne och älskade henne verkligen, medan hon gav dem alla korgen, då hon ansåg sig ha viktigare kärleksärenden att ägna sig åt genom välgörenhet.

Merle Oberon spelar huvudrollen, och det är väl hennes bästa roll. Hon är lika övertygande som ung betagande skönhet som alla bara måste bli förälskade i, som den mycket ålderstigna men fortfarande imponerande vitala och av erfarenhet mycket förfinade damen, som lika ledigt hanterar sina åldrade friare som hon hanterade dem som ung.

Fastän hon avstod från dem alla upplevde hon faktiskt en verklig passion av inte små dimensioner, och detta är nyckeln till hennes personlighet, till storyn och till att denna film trots dess egentligen oskyldiga innehåll ändå blev så pass dramatisk och effektiv; men det är den lysande dialogen som genomsyrar hela filmen och bär upp den ännu idag till en nivå som alltid kommer att imponera på nya publikere. Till detta kommer en betagande musik som förstärkning till hennes redan självklart överlägsna personlighet.

Hur han kunde göra ett filmiskt mästerverk av egentligen en obetydlig story framgår av *The Secret of Convict Lake* från 1951, en sann historia om ett gäng förrymda starffångare som från Nevada tog sig ner till Kaliforniens östra berg och där tog en hel by som gisslan, som då råkade bestå av bara kvinnor. Glenn Ford spelar fångarnas anförare, som har en gås oplockad med

rättvisan, och bland damerna i byn märks Ethel Barrymore som farmor med dominerande ryggrad och Gene Tierney som den skönhet bland de unga damerna som får spela den avgörande nyckelrollen i ett öde som hon inte väljer själv.

Det är ett laddat drama som utspelar sig och som hela tiden utvecklas i nya oanade riktningar, miljön är primitiv och rustik hela vägen liksom alla människotyperna, och ändå blir det något av ett hisnande grekiskt drama av det hela. Ben Hecht har konsekvent hållit sig till det verkliga skeendet i denna tragedi men utnyttjar dess reella resurser till att genom dialogen oavbrutet öka dess spänning intill den sista graven.

The Legend of the Lost är en helt annan sorts film och i motsats till de tidigare i färg från 1957, och koloriten är viktig för miljön, ty detta är en färgstark äventyrsfilm som utspelar sig i Sahara. Rossano Brazzi och Sofia Loren spelar huvudrollerna tillsammans med John Wayne, Brazzi vill söka efter sin försvunne far i öknen som aldrig kommit tillbaka från en hemlighetsfull expedition, och han får John Wayne med sig som vägvisare medan Sofia Loren hänger på mot bådads direkta önskemål, men det är hon som gör filmen. Även här stegras oavbrutet spänningen genom att intrigen oavlatligt finner sig nya hisnande vägar och utgångar till nya ridåöppningar som hela tiden expanderar äventyret, och även om man kan ha invändningar mot vissa tveksamheter i den psykologiska logiken, som inte är helt övertygande, är det inte manuset det är fel på utan i så fall regin, som inte fått fram alla nyanser tillräckligt. Mycket i denna film påminner både om de kommande Indiana Jones-filmerna, andra liknande skattsökarfilmer och framför allt *Den engelske patienten*, som man nästan kan misstänka att hämtat en hel del av sitt sprängstoff ur denna fascinerande arkeologiska ödesthriller.

Det var bara några av hans filmer. Han excellerade framför allt i *noir*-filmer från sent 40-tal och tidigt 50-tal och hade egentligen ett finger med i dem alla, om de var gjorda i Amerika. Endast en film regisserade han någonsin själv, och det var den fullständigt exceptionella *Specter of the Rose*, en ambitiös balettfilm inspirerad av Nijinskijs öde men som egentligen är en film om den kreativa och konstnärliga verksamhetens svåra för att inte säga omöjliga villkor i Amerika. Judith Anderson spelar den konstnärliga ledarinnan för en självständig balettrupp, Michael Chekhov spelar en impresario med egentligen bara fiaskon bakom sig, som han gjort karriär på, och det förekommer även andra mycket bisarra och underbara original, medan historien är en typisk Ben Hecht-thriller av extremaste tänkbara dramatik – vi har recenserat den förut.

Några milstenar, september 2015

(noterades redan i förra numret, men några nya har tillkommit)

- 1   300 år sedan Ludvig XIV:s död.
- 3   Charlie Sheen 50 år.
- 4   50-årsminnet av Albert Schweitzer.
- 8   50-årsminnet av Dorothy Dandridge (*Carmen Jones, Porgy and Bess*)
- 9   Chaim Topol 80 år.
- 10   Franz Werfel 125 år.
- José Feliciano 70 år.
- 11   Brian de Palma 75 år.
- 15   Agatha Christie 125 år.
- 21   Bill Murray 65 år.

- 22 Anna av Kleve 500 år, den av Henrik VIII:s två fruar som överlevde honom längst.
30 Johnny Mathis 80 år.
80 år sedan premiären av "Porgy and Bess"

Kalasresa med förvecklingar, del 8: 66 timmar till Darjeeling.

Det gick åt skogen. Roger hade meddelat att han skulle komma till vårt ställe 12.30. Jag tog lunch där i god tid och väntade till 1.30. Han kom inte. Mina värdar på *Nick's* kände väl till honom, han hade checkat in hos dem samma morgon, men han skulle gå på Dalai Lamas föreläsningar, och köerna för att få plats var oändliga. Jag letade igenom köerna, men han fanns ingenstans. För säkerhets skull mailade jag honom att jag skulle återbesöka *Kunga* på eftermiddagen för en snack. Han kom inte då heller, och hans rum, D6, var låst med hänglås. Han var ute på vift någonstans. Det var kört.

Allt jag kunde göra var att packa och ge mig iväg.

Vilket var synd, för jag hade gärna träffat honom. Han hade utgivit den inom berörda kretsar redan berömda *The Hippies Were Right* både som bok och på nätet; den gång vi träffats, just på *Nick's*, hade vi funnit varandra och haft gott utbyte av varandra. Men han var råddig, före detta alkoholister har sina egenheter, och vem vet vad han hade råkat ut för denna gång. Förhoppningsvis mailade han en förklaring.

Jag betalade min räkning och pallrade mig iväg, men den buss jag tydligen skulle ta var helt tom och förblev så till efter avgångstiden. Därför var jag av naturliga skäl osäker om det verkligen var rätt buss, men allt tycktes tala för det, och fem minuter efter avgångstid kom chauffören. Nere i Dharamsala fylldes sedan bussen.

Bussresan förlöpte utan incidenter och nådde Delhi en kvart över 5, vilket var alldeles för tidigt. Jag lyckades ändå hugga en buss till järnvägsstationen New Delhi men till fel sida, där jag genast välvilligt togs om hand av ett antal personer som ville visa mig till rätta men som antingen var fel informerade eller lurade mig med avsikt. De påstod att *The Foreigner's Office* på stationen var stängt för renovering och ville föra mig till ett ersättningskontor. Detta visade sig vara beläget långt bortom Connaught och var naturligtvis skött av kashmirer. Där fick jag veta att *the Tourist Office* inte alls var stängt men bara låg i andra ändan av stationen. "Har jag gått på den lätte nu igen!" tänkte jag och hade ingenting annat att göra än att låta mig bli fraktad tillbaka till stationen igen. Min rickshawförare ville ta mig till ett annat *Tourist Office* men jag vägrade. Han påstod att stationens *Tourist Bureau* skulle öppna först klockan 10 medan kashmirerna sagt klockan 8.

Väl kommen till rätta på stationen intog jag en frukost i lugn och ro i väntan på att *the Office* skulle öppna. Det skulle mycket riktigt öppna klockan 8, men när jag kom dit en kvart i var där redan en mycket lång kö. Vi blev dock insläppta redan 7.48, varvid flera, som alltid i Indien, smet före. Det var ett nummerlappssystem, men detta tycktes inte fungera förrän halv 9. Då hade redan flera smitit före i kön, av vilka den mest paranta var en käring över medelåldern av ansenliga köttsliga proportioner med knut i nacken, ett praktexemplar på en stöddig käringjäväl, som insisterade på att bli betjänad före alla andra. Hon kunde ha varit rysk eller fransk. En stackars kines där kunde inte ens engelska, så hans enda sätt att kommunicera med expediten var med texttelefon.

Han hade numret före mig. Jag fick nästan genast de biljetter jag önskade, en *sleeper* hela vägen till New Jaipalguri på 36 timmar från 11.40 i natt till tidig torsdag morgon, och en färdig

returbiljett med Rajdhaniexpressen den 24.11 för sammanlagt 1840 rupier (230 kronor) på en sammanlagd sträcka av 3195 kilometer.

Sedan gällde det att ta sig ut till Mainu Ka Tilla för att tillbringa dagen. Det fanns inget *Retiring Room* på stationen, så det var lika bra att ta ut svängarna i den tibetanska kolonin i stället.

En taxi hade kostat 200, en rickshawförare var oförskämnd nog att begära 250, men jag tog en annan för 180.

I Mainu Ka Tilla tog jag in på Tara som vanligt för en lång dag vid stranden av Yamuna med lunch på Taras terrass. Det var bara att ta ut svängarna ordentligt och njuta före 160-milsetappen till Darjeeling.

Det blev en lång väntan på kvällen i väntsalen på Old Delhi Railway Station. Jag fick en motorrickshaw dit för 100, men även denna järnvägsstation är nästan lika formidabel som New Delhi, mastodontisk för att inte säga elefantiasisk och oöverskådlig, och dessutom fördes jag även här (liksom vid New Delhi) till fel ända av stationen. Att leta sig rätt till en plats att sitta tog närmare en timme.

Lyckligtvis fanns det dock någon sittplats alls, och i den väntsalen, som också var formidabel, hände ständigt allt på en gång. Att sitta och läsa var omöjligt – underhållningen i salen var vida effektivare. Det ena skådespelet efter det andra, de sällsammaste typer och original, hjärtnipande invalider, zigenarungar, vackra och fula, monstruösa och gudomliga skönheter, alla storlekar från jättar till dvärgar, och en teservering i hörnet som hade fullt upp hela tiden.

Då jag kom dit före mörkrets inbrott blev väntetiden 5 timmar, och sedan skulle man sitta 30 timmar på tåget.

När tåget kom till stationen en timme före avgång hade man gott om tid att leta reda på sin plats, vilket behövdes, då tåget var oändligt långt och alla vagnar smockfulla. Bara sleeper-klassen omfattade 12 vagnar, och min var nummer 4, plats 27, en slaf högst upp av tre. Det var bara att gå och lägga sig direkt, men först fick man organisera bort allt det bagage, som andra passagerare belamrat hela slafen med. Till nöds fick jag plats själv med min axelväska och lilla ryggsäck.

Meningen var att slaferna skulle fällas upp till morgonen, så att passagerarna fick sitta, men då de hade så mycket bagage var detta omöjligt. Jag fick finna mig någon annanstans att sitta och hamnade då bredvid en ung gurkhasoldat på permission efter lång träning i Kashmir. Han skulle hem för att gifta sig i Namchi, Sikkim, och bjöd mig till bröllopet den 21-a dennes. Det fick man inte missa.

Vi blev goda vänner, och det räddade hela tågresan. Senare fick jag sittplats vid min egen slaf och kunde gotta mig åt att få läsa Barack Obamas andra och senaste bok, *The Audacity of Hope*, som jag köpt i Dharamsala. Den första, "Min far hade en dröm", hade jag haft god behållning av, men den andra är ännu bättre, speciellt kapitlen om rasproblem och utlandspolitik. Han är ju född i Kenya, uppvuxen i Indonesien och Hawaii och utbildad i Illinois, så han har något så ovanligt för en amerikansk president som ett internationellt perspektiv från början. Har någon sådan haft det förut? Det blir säkert fler böcker av honom efter hans tjänstetid. Framför allt stilistiskt är hela boken mer än njutbar.

Tåget blev bara 2,5 timmar försenat och nådde New Jaipalguri 7.18. Jag skildes från mina vänner från Sikkim och fick genast plats i en jeep till Darjeeling. Den var fullsatt, men inne i Siliguri hejdade oss en extra passagerare som trängde sig in. Han var ett mänskligt skräckexempel, stor och plufsig, såg ut som en diabetiker, talade i telefon under nästan hela resan, var demonstrativt muslim, köpte med sig två påsar skräpmat, vilka påsar han slängde ut genom fönstret när de tömts, medan det samtidigt förekom lokalt folk utanför i färd med att

sopa gatan och plocka upp skräp, och när en passagerare, den minsta, steg av i Kurseong bredde denna buffel ytterligare ut sig över två platser, så att vi förblev lika klämda som förut.

Kanjenjunga syntes inte från New Jaipalguri, det var för disigt ehuru solen sken, och i Kurseong rådde tjock dimma. I Darjeeling kunde man vagt skönja Kanjenjungas konturer bortom diset, men samtidigt förekom det hotande moln. Det behövdes några kalla nätter för att skingra dem.

På *Tower View Lodge* var allt som vanligt. Jag fick min gamla säng i dormitoriet, som hade piffats upp med bland annat en matta över stengolvet, vilket man var tacksam för. Priset blev det billigaste hittills under resan, 130 rupier, för gammal vänskaps skull. Kapten Pradhan var oförändrad som vanligt, och av en händelse hade jag ankommit till Darjeeling exakt samma dag som förra året på Robert Louis Stevensons födelsedag den 13 november.

Som rumskamrater i dormitoriet hade jag en fransman och hans lokala vän, som jag genast blev god vän med. De menade att det inte längre behövdes något tillstånd för Sikkim, men de tog fel.

Jag fixade tillståndet genast, förr tog det ett dygn, nu tog det en timme, varefter jag gick till *Kunga* för ett välbehövligt skrovsmål, som jag intog med andakt: en ordentlig portion buffel-thenthuk, den bästa hittills på resan.

(I nästa nummer: *Kontraster i Darjeeling.*)

Tålamosresan, del 10: Lamayuru

På bussen tilltalades jag av en annan europé som undrade om bussen stannade vid Alchi. Han var tydligt italienare, så jag slog om till italienska genast, och vi blev genast bästa vänner. Han var från Rom med sardiskt ursprung och visade sig vara en kollega: han arbetade för bokförlag. Då jag fått sista sittplatsen fick han stå, men han var mycket pratsam och stod gärna över mig och konverserade för fullt.

Plötsligt kommer en annan gänglig person från längst bak i bussen fram till oss och säger: ”Jag hör att det pratas italienska.” Även han var italienare, från Benevento på väg till Phiyang, ehuru han bodde i London, men var liksom min romerske kollega Manuel Olivares mycket världsvan. De pratade mest om Singapore och dess extrema sterilitet samt om Thailand med dess ytliga kulturfattigdom.

Han, Paolo från Benevento, steg av vid avtagsvägen till Phiyang, medan jag fortsatte med Manuel, med vilken man kunde ta det lugnt över en kopp te vid Nimmu med tillfälle att kunna lära känna honom närmare. Det var då vi kom på att vi var kolleger. Han skulle efter Alchi tillbaka till Leh för att hämta sitt bagage och sedan komma till Lamayuru på väg till Srinagar, varifrån han skulle flyga vidare. Han var tämligen rund, avundades mig min magerhet och hoppades förlora 10 kilo i Indien. Jag kunde försäkra honom, att i Indien förlorar man alltid 10 procent till godo för ens hälsa. Han kunde vara lugn. Det var idiotsäkert.

Vi skulle alltså troligen åter ses i Lamayuru redan på lördagen, om jag kom dit upp, vilket skulle bli mitt nästa företag. Bussen stannade ju i Khaltse 1000 meter meter nedanför och 16 kilometer därifrån. Manuel steg av med en annan europé, som steg på i Basgo, i Likir för att gå ner till Alchi senare.

I Khaltse fann jag snabbt en annan bil som jag kunde få lift med för 100 rupier. Det var en vänlig familj, och för en gångs skull spelade chauffören den sedvanliga skvalmusiken med

anständig volym. Om bara volymen på högtalarna regleras till rimlig och diskret styrka, så att musiken bara blir bakgrundsmusik, stör den inte alls.

Utan problem kom vi upp till Lamayuru, där jag genast fick flera hotellerbjudanden med Wi-Fi och allt medan jag omgående styrde stegen upp till Shangri-La. Det var tomt. Det var helt övergivet. Mitt gamla rum stod öppet, allt var rent och fint, det brann en tempellampa framför altaret i matsalen, så jag antog någon snart skulle komma tillbaka. Det var bara att vänta.

Och mycket riktigt, snart var min värd på plats, han hade varit ute på fältet och arbetat, och återseendet var lika hjärtligt som alltid. Det var som om jag varit här senast igår. Man var hemma igen, och min värd bjöd genast på te.

Så fort jag kunde begav jag mig ut på vandring upp mot klostret Atitse via den genväg genom den långa ravinen jag lärt mig förra året. Med start klockan 2 var jag framme en kvart i 4 och möttes genast av en grupp indiska turister på fem män, som naturligtvis varit bilburna. Genom dem förstod jag att min gamle ungerske vän åter var på retreat i klostret. Jag sökte genast upp honom, och vi hade ett långt samtal.

Jag berättade att jag saknat honom förra året. Han hade haft visumproblem och fastnat i Dharamsala. Vi var båda överens om att visumkomplikationerna blev värre för varje år. Thomas attribuerade detta till den tilltagande indiska paranoian.

Jag berättade för honom hur förfärligt jag fann Leh i år och bekände min tveksamhet inför att alls komma till Indien fler gånger. Han medgav att Indien stadigt försämras liksom hela världen men att dess grundläggande förtjänster ändå alltid består. Genom sin uråldriga kultur finns det hos indierna en grundmurad inneboende motvilja mot allt som inbegriper våld. Det faktum att Indien är 90% vegetarianskt är kanske en besläktad företeelse. Han jämförde Indien med Afrika, Sydamerika och Mexico. I Indien blir man inte mordhotad, rånad eller mördad så fort man går utanför turisternas revir. Det blir man i Afrika, Sydamerika och Mexico, eller åtminstone är risken överhängande.

Han brukar komma på en årlig retreat på tre månader, men i år kunde det bara bli en och en halv. Han försökte organisera vallfärder till Kailash från Nepal, men naturligtvis förelåg det både svårigheter och komplikationer. Mig hade det tagit tre år att lyckas komma dit.

Det största problemet i Ladakh ansåg han vara den indiska turismen. För några år sedan noterade jag dess ingrepp i Ladakh genom att det plötsligt låg skräp överallt. Hur rent de än håller hemma är indierna notoriska nedskräpare så fort de kommer ut. Han liknade den indiska turismen vid *Kumbh Melah*, alla på en gång, ett kaos av hysterisk massmigration, och han delade fullkomligt min fasa för indisk skräpmusik. Han kunde inte längre resa i *Sleeper Class* på indiska tåg, på grund av att alla körde skräckmusik på sina telefoner alla på en gång hur mycket det än skar sig, medan i AC de flesta som hörde på musik använde hörlurar och öronproppar.

När jag gick ner igen var seneftermiddagen magnifik, och hur mycket jag än fotograferat dessa berg förut var det oemotståndligt att ösa bilder på dem igen, mest på grund av det fantastiska ljusspelet mellan moln, skugga och sol, ständigt skiftande och varierande, som Monets näckrosor som han aldrig tröttnade på att måla om på nytt, men mina berg var allt sträet vassare.

(I nästa nummer: *Med livet som insats till Wanla.*)

Tillbaka till Zanskar, del 1: Hem före mörkret i Simla.

Resan började ju inte bra med det värsta visumstrulet någonsin med både nätbedrägeri, polisanmälningsturer, bankomgångar med nytt kreditkort och om från början igen med visumet i retur från ambassaden, då fotot inte kunde godkännas på grund av ”skuggor”.

Men resvärdet var idealiskt. Sommaren tycktes äntligen ha kommit efter många om och men den andra veckan i augusti, så man slapp åtminstone regn till avresan. Men i Vanda, Helsingfors, strulade det till sig. Vi skulle hämtas från flygmaskinen med buss, men den bussen kom aldrig, så det blev en lång väntan. När den slutligen kom körde den oss till ett ställe som det var omöjligt att hitta ut ur. Det fanns ingen transferutgång från denna flygstationens källarlokal. Enda vägen ut var till entrén, där enda vägen ut var genom en ny säkerhetskontroll i massiv trängsel med bortåt fem tusen ystra japaner, kineser och koreaner. Dessa hade översvämmat flygfältet denna dag.

När man äntligen var inne och kunde börja försöka ta det lugnt inför en fem timmars väntan på anslutningen fungerade inte Wi-Fi. Detta skulle bli en följetong under hela resan: Wi-Fi överallt som inte fungerade. Man kom ut på Google men inte längre. Jag frågade flera andra som hade samma problem. De kom ut på nätet men kunde inte använda det. Hellre än att bara snurra runt med ständigt nya försök som ständigt misslyckades var det bara att släcka ner och ta upp en god bok i stället.

Annars fungerade allting perfekt. På väg till Finland hade man fått njuta av Vättern i hela dess längd samt hela Stockholm, och strax före solnedgången kunde man även urskilja kanalerna och Nevskij Prospekt i Sankt Petersburg.

Jag hade turen att komma på ett plan som inte var proppfullt. Många säten var lediga och även det bredvid mitt, så jag kunde bekvämt sträcka ut mig över två sitsar.

Vi kom fram till Delhi punktligt före soluppgången. När jag kom ut för att söka upp bussen till busstationen fick jag en skojare över mig som var svår att bli av med. Han menade att bussen skulle komma först om en timme, då det var helgdag (14 augusti), och att det var bättre att jag tog en taxi in till en turistbyrå enligt hans anvisningar. Till slut lyckades jag skaka honom av mig och fann bussen, som inte alls väntade med att köra oss till busstationen.

Där fann jag en buss till Simla till klockan 8, som lyckligt befriade oss från den kvalmiga flämthettan – det var 34 grader – och fläktade oss hela vägen upp till Simla tio timmar senare. Först när man kom upp i bergen kunde man börja andas med någon lättnad igen. Det var mulet, men det var inte många droppar regn man fått under vägen.

Så långt hade allt för en gångs skull klaffat perfekt. Inga förseningar, inget Chandigarh-strul, ingenting att oroa sig för, och i Simla fick jag genast biljett till nattbussen till Manali. Det var bara att gå upp till *the Indian Coffee House* och ta det lugnt.

För en gångs skull hade man kommit fram till Simla före mörkret, vilket jag såg som ett mycket gott tecken. I Manali hade Johannes lovat ställa till med en ny konferens, jag hoppades få uppleva den vackra Marianne igen, och även om han inte nämnt något om ämnet kunde man nästan ta för givet att det måste ha med Isis-krisen att göra.

(I nästa nummer: *Ny ordning i Manali.*)

Musiknotis
(ur ”Resan tillbaka till Zanskar”)

”Hela vägen tillbaka till Leh dominerades av dunka-dunk i bussen med en så genomträngande hård bas att inga öronproppar hjälpte. Flera gånger försökte jag vädja om lindring av tortyren och försökte själv några gånger skruva ner den, då jag satt nära, men den var fjärrkontrollerad. Först under den allra sista etappen förstod föraren antligen att jag led.

Denna automatiska skräpmusik med jordbävningbas som kinesisk tortyr och högtalarhjärntvättsterrorism förblir mitt enda problem i Indien och annorstädes, och Ellen som upplyst yogalärare led av samma sak. Ändå var det en lindrig portion hon utsattes för hela vägen till Padum, då det faktiskt var ladakhisk folkmusik, och Lobsang hela tiden uppmärksamt skruvade ner volymen när andra skruvade upp den.

När man åker jeep eller buss i Himalaya förtar det hela naturupplevelsen, man bara lider och kan inte njuta av landskapet hur vackert det än är, man reser till Himalaya för att söka frid och vill bara kärlek, medan denna automatiska hjärntvätt bara bereder motsatsen och väcker enbart hatkänslor till liv i en ursinnig aggressivitet som är svår att behärska men som försvinner omedelbart så fort det blir tyst och man då finner tystnaden som den ljuvligaste och sannaste av all musik – då kan man höra den riktiga musiken.

Det ofattbara är att majoriteten inte reagerar och fattar att detta är direkt psykiskt ohälsosamt utan annan effekt än en piskas uppjagande av stressen, världens svåraste sjukdom. Vem som helst borde ju kunna urskilja mellan oväsen och musik, men så fort oväsandet markeras med rytmiskt dunka-dunk tycks de flesta acceptera det, låta sig avtrubbas av hjärntvätten och gå med på den passiva fördumningen i förintelsen av all möjlighet till koncentration. I synnerhet är detta mord på kreativiteten och en förintelse av allt kreativt tänkande – åtminstone för alla som inte tycker om att påtvingas ”musik” som de inte vill höra.”

Feghet, flathet och förmynderi

Johannes B. Westerberg

När jag lämnade Sverige våren 1992 var det för gott, och det visste jag när jag gjorde det, då det var ett väl övertänt beslut. Jag bekantade mig noggrant med det svenska samhället på alla nivåer med den påföljd att jag noga aktade mig för att ha något med etablissemang att göra, i synnerhet när jag kom det som närmast under mina studier i Uppsala – jag upplevde närheten till detta etablerade samhälle som ett riskerande av livet eller åtminstone av själen – liksom även närheten till alla andra samhällsetablissemang.

Dessvärre var jag inte ensam. Många hade tagit detta avgörande steg före mig redan under Olof Palmes första regeringstid, och ännu fler skulle följa efter. Alla dessa som tog detta steg och som jag har lärt känna har tillhört den bästa sortens människor med insikt, förstånd, observationsförmåga, naturlig instinkt och omutlig integritet.

Detta skriver jag nu inte för mig själv utan för dessa och i synnerhet för min kollega Christian, som valt att fortsätta brottas med detta etablissemang hela sitt liv. Av princip skriver jag aldrig för mig själv utan bara när omständigheter nödvändiggör att jag fattar pennan, vilket jag försäkrar att alltid varit ytterst sällan.

Christian meddelade mig idag den 8.9 i Manali att han just mottagit en ny refusering från ett av de etablerade rikssvenska förlagen. Dessa har refuserat honom i drygt 45 år. Han lärde sig läsa vid 5, fattade pennan redan som barn, började skriva berättelser vid 9 och har hållit på sedan dess. Hans produktion omfattar noveller, ett 20-tal romaner, över 300 dramer, ett 50-tal reseskildringar, tusentals essayer och dikter utom sin tidskrift Fritänkaren, som utkommit med 237 nummer sedan 1992, där han skrivit 90% av allt material själv. Kort sagt, han behärskar alla litterära genrer.

Hur skall man förklara denna konsekventa nolltolerans från de etablerade förlagens sida mot denna ändå kontinuerligt arbetande författare, då de faktiskt refuserat honom till 100% under drygt 45 år? Är det de tre svenska skötessynderna feighet, flathet och förmynderi som spökar? Kan de skylla på förlagskrisen? Vad beror denna på? Det ges knappast ut färre böcker trots förlagskrisen. Däremot har språket förflackats, rikssvenskarna sludrar numera mer och mer obegripligt nästan som danskarna, av ett förlag har författaren beskyllts för alltför stor ordrikedom, folk skriver allt sämre och mindre, till och med i Finland med världens ryktesvis bästa skola tenderar man att överge skrivstilen till förmån för knappning på tangentbord med ökänt förödande resultat för syntax, grammatik och rättstavning och med ny och ökande analfabetism som följd, och läsförståelsen går stadigt nedåt. Man förstår knappt längre ens vad svenska skådespelare säger på teater och film då diktion och artikulation knappast längre förekommer utan har ersatts av mummel och sludder. Det är nästan bara finländare, italienare och greker som fortfarande allmänt talar tydligt i Europa idag. Det är värre än Babels torn. Man återgår halvvägs till ett djurstadium av nästan bara läten.

Även andra författare har ifrågasatt förlagens styvmoderliga behandling av Christian, och frågan har ställts om han kan vara svarlistad. Eventuella motiv och anledningar till detta saknas emellertid fullkomligt, då han aldrig varit politiskt aktiv. När Dag Hammarskjölds "Vägmärken" utkom postumt sågades boken och författaren av etablissemanget för dess andlighets skull, som betecknades som en oacceptabel svaghet. Jan Fridegård råkade ut för något liknande redan under sin livstid – andlighet har i modern tid aldrig varit politiskt korrekt. Då Christian uppfostrats katolskt har andligheten alltid hört till hans kulturarv.

Det tycks alltså verkligen vara feigheten, flatheten och förmynderiet som spökar här. Det sistnämnda har framför allt förföljt honom hela livet ekonomiskt från hans skönstaxering 1981 för hans fattigdoms skull – taxeringsmyndigheterna vägrade tro på att han aldrig tjänat över existensminimum fastän han bodde i rivningslägenheter sedan 7 år – en process som varade i tio år och förintade hans självständiga ekonomiska liv. Förlagskrisen? Skyll på såpa. Det är den goda viljan som fattas, och finns den så vågar den inte, och av flathet gör ingen någonting åt saken. Allt Christian kan göra är att fortsätta skriva.

Emellertid finns alla hans arbeten tillgängliga på nätet, i synnerhet på den danska tidskriftssidan "issuu.com", varifrån man kan tanka ner hans dramer och skrifter gratis och till och med beställa dem inbundna till självkostnadspris.

Därmed har jag gjort vad jag har kunnat i situationen, och jag hoppas han publicerar denna artikel i sin tidskrift. Han har alltid beredvilligt publicerat mina tidigare artiklar där, då de varit så fåtaliga, och till och med min lilla korta självbiografi, som förklarar varför jag alltid funnit ett bättre sällskap i hippies, vagabonder och tibetanska flyktingar i Himalaya än i något etablissemanget i världen.

- Johannes B. Westerberg

Justerat av redaktören. Johannes ville att jag skulle skicka denna hans artikel som svarsmail till det etablerade förlagets schablonrefuseringsmail, vilket min blygsamhet kombinerad med stolthet förbjöd mig att göra. Detta förlag har annars alltid tidigare returnerat insänt manus, i synnerhet som jag alltid bett om retur vid refusering, men även det förlaget tycks nu inte göra så längre.

Här är en överskådlig förteckning över dramaproduktionen med länkar till varje enskilt drama:

<http://www.fritenkaren.se/dramer%20i%20nummerordning.html>

Till bokens lov, pris och ära

En slogan i den nya digitala tiden har velat göra gällande, att ”boken är död – PDF-n lever”. Ändå har boken visat sig outhärlig. Den är okomplicerad, den är bekväm, det uppstår inte tekniska problem med den, den går inte sönder så lätt, den är inte känslig i motsats till bokplattans överkänslighet, och så vidare. PDF-n å andra sidan är viktlös, bokplattan är snillrik med sina många finesser, bara i den kan man inkludera ett helt bibliotek, och så vidare. Båda har sina försvarare och fördelar. De kompletterar varandra, och framför allt, den ena utesluter inte den andra.

Dock är boken i fara. Det har gått utför med bokbranschen sedan decennier, allt eftersom folkbildningen minskat i den nya hjärntvättsåldern med media allt mera styrande våra liv, och den digitala revolutionen, ehuru enbart positiv på kommunikationens område, har gjort elementära färdigheter som räkning, skrivkunnsighet och läskunnsighet mindre outhärliga.

Därför ville jag gärna slå ett slag för boken. Mina arbeten har oftast refuserats med ursikten ”vi tror inte på det”, ”det är inte trovärdigt”, då jag som realistisk romantiker helst velat dokumentera livet i dess mest fantastiska former, ty livet är fantastiskt, jag har mest velat ta vara på just dess fantastiska aspekter, och ju mera fantastiskt och otroligt det ibland verkar vara, desto sannare brukar det vara samtidigt.

Låt boken leva, och låt livet leva i dess mest fantastiska och otroliga former i boken, och man skall finna att egentligen är ingen bok bara ”förbannad lögn och dikt” (*Goethe*).

Göteborg den 19 september 2015